

Directeursfeest onder Henri Peters (1843-1855)

Misschien heeft Henri Peters, de eerste directeur van het zgn. Derde Rolduc (1843-1946) wel te lang in de schaduw gestaan van de imponerende Willem Everts, die directeur was van 1868 tot 1893 en Rolduc zijn nationale betekenis gaf.

Henri Peters, die op 6 oktober 1806 in Weert werd geboren en op 7 november 1855 in Rolduc zou sterven, was eerst docent klassieken geweest aan het Luikse klein-seminarie, dat van 1831 tot 1843 in de oude abdij Rolduc gevestigd was (het Tweede Rolduc). Als gevolg van de scheiding van Belgisch- en Nederlands-Limburg werd dat klein-seminarie door de Luikse bisschop mgr. Cornelis van Bommel met ingang van 1 mei 1843 overgeplaatst naar Sint-Truiden. Maar het onderwijsinstituut Rolduc bleef voortbestaan, nu als klein-seminarie van het apostolisch vicariaat Roermond, met Henri Peters als directeur. Hij maakte van Rolduc een katholiek onderwijsinstituut voor geheel Nederland en het aangrenzende Duitse gebied. De gymnasiale opleiding, de 'Humanités', stelde hij niet slechts open voor studenten met roeping voor het priesterschap, maar ook voor jongens die een functie buiten de kerk ambieerden. Ook de tweejarige filosofie-opleiding, die op het gymnasium volgde, kreeg dit 'open' karakter, en naast deze beide klassieke opleidingen werd nog een meerjarige Nederlandstalige en een Duitstalige 'speciale cursus' ingericht, het zogenaamde Nederlands en Duits Instituut. Het Duits Instituut werd een halve eeuw later wegens verminderde belangstelling gesloten, het Nederlandstalige vormde omstreeks 1870 de aanzet voor de HBS. Daarnaast zette directeur Peters de onderwijzersopleiding, de Normaalschool, voort. Ze was onder Luiks regiem ontstaan en zou pas in 1892 van Rolduc naar Echt verplaatst worden. Deze waaier van opleidingen, goed georganiseerd en met degelijk onderwijs, bezorgde het instituut binnen vijf jaar meer dan 300 leerlingen.

Henri Peters was heel geliefd. Hij was een zachtzinnige vaderfiguur, met wie de collega's in hartelijke vriendschap omgingen en naar wie de leer-

De eetzaal bij het
directeursfeest in
1933.

lingen met aanhankelijkheid opzagen, een bindende pater familias met een gouden hart. Vooral tijdens de viering van 'la Saint-Henri', zijn naamfeest op 15 juli, konden leerlingen en leraren aan hun gevoelens van affectie uiting geven. Voor dat directeursfeest werd Rolduc opgetuigd. Vlaggen wapperden aan de torens; zalen en gangen waren versierd met bloemen en groen; aan de muren waren in verschillende talen spreuken bevestigd die de deugden van de meester prezen en de genegenheid van de leerlingen vertolkten. De feestdag begon met een plechtige mis, muzikaal opgeluisterd door koor en instrumentalisten. Rond het middaguur volgde het diner. Bij het binnentreden van de eetzaal werden directeur Peters en zijn bijzondere gasten met applaus begroet. Dan werd het stil en boden enkele jonge leerlingen het 'bouquet' aan: een ruiker bloemen, vergezeld van gelukwensen in hun eigen nog kinderlijke taal. Vervolgens spraken de oudere leerlingen hun wensen uit. En telkens reageerde de directeur met warme welsprekendheid. Dit alles was geen traditioneel ceremonieel vertoon, maar 'de wederzijdse ontboezeming van harten die elkaar oprecht liefhadden' ('l'effusion réciproque de coeurs qui s'aimaient sincèrement'). Men krijgt de indruk dat de anonieme auteur van Peters' levensschets hier geen holle woorden gebruikte. Peters was echt een man om van te houden.

Peters op zijn beurt hield van Rolduc. Wandelend met collega's rond de abdij en genietend van het weidse panorama over het Wormdal, zei hij eens: 'Heren, de Voorzienigheid heeft ons als verblijf een waar aards paradijs geschonken.'¹

Zo'n directeursfeest met de allure van een feestelijke diesviering was iets nieuws in de geschiedenis van het middelbaar onderwijs. In de literatuur over de Latijnse scholen tijdens het Ancien Régime die ik geraadpleegd

heb, wordt met geen woord over een dergelijke festiviteit gesproken. Wel heeft het rectoraat van een Latijnse school steeds hoog in aanzien gestaan en werd de principaal beschouwd als boegbeeld van de instelling. Maar een publieke presentatie van de rector en zijn school bleef veelal beperkt tot de halfjaarlijkse promotie met prijsuitreiking, voorgezeten door de rector en opgeluisterd door plechtige Latijnse aanspraken van abituriënten. Daarnaast presenteerden de leerlingen van een Latijnse school zich nog wel eens door de openbare opvoering van een toneelstuk. Vooral de jezuïeten met hun efficiënt georganiseerde colleges zagen het belang in van toneelspelen (én sportbeoefening), niet slechts als opvoedkundige factor, maar ook als propagandamiddel.

De 'distribution des prix' heeft de staatkundige en sociale omwentelingen van Revolutie en Restauratie moeiteloos overleefd. Ook voor het Derde Rolduc was de jaarlijkse prijsuitdeling een graag benutte gelegenheid om zich als gekwalificeerd onderwijsinstituut te presenteren. Maar daar kwam nu, vanaf het eerste begin in 1843, het directeursfeest bij, met een dubbele functie: bevordering en tevens uiting van de gemeenschapgeest in de Kleine Republiek, en daarnaast - omdat er meestal hoge gasten genodigd werden - expositie van de kwaliteiten van Rolduc als vormingsinstituut. Voor beide evenementen werd dankbaar gebruik gemaakt van het in huis aanwezige literaire en muzikale talent. Wat het laatste betreft was Rolduc gezegend door de onvermoeibare activiteit van priesterleraar en 'maître de musique' Bernard Pothast, een getalenteerd componist.²

Henri Peters heeft de eerste twee jaar van zijn directoraat in grote onzekerheid verkeer over het behoud van het 'aards paradijs', waarover hij als wachter was aangesteld. De onderhandelingen tussen Roermond en Luik over de verkoop liepen stroef. Luik vroeg geld en Roermond was arm. Maar op 28 mei 1845 werd overeenstemming bereikt. 'La Saint-Henri' van dinsdag 15 juli 1845 kon dus zonder reserves feestelijk gevierd worden.

Tot de genodigde gasten behoorde toen ook de 45-jarige Alexander baron Michiels van Kessenich uit Roermond. Hij had via een van de leraren een invitatie ontvangen en heeft van zijn tochtje naar Rolduc en van het directeursfeest een verslag gemaakt. Zijn relaas toont aan, dat deze viering twee jaar na aanvang van het Derde Rolduc haar vorm reeds gevonden had.

In de mening dat het de 14de juli was, vertrok Alexander al op zondag 13 juli uit Roermond, - verstrooidheid was hem niet vreemd. Hij had dus de tijd om die zondagmiddag wat door Heinsberg te kuieren en besloot er ook maar te overnachten. De volgende dag reisde hij door tot Herzogenrath. Hij wisselde er zijn reiskleding voor een donker pak en begaf zich op verkenning richting Rolduc. Rustig wandelend langs de steile weg omhoog, met aan beide zijden hoge bomen, voornamelijk beuken, dacht hij aan Vergilius, als die zegt: 'Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi' (Tityrus, jij die daar te rusten ligt onder de beschutting van een breedvertakte beuk', *Eclogae* I,1). In

de verte deden hem de panoramische doorkijkjes denken aan Zürich, waar hij verleden jaar geweest was. Na een half uurtje bereikte hij de abdij, waar hij eerst nog helemaal omheen moest lopen om de grote poort te bereiken. Op het ruime voorplein sloegen enkele Franse bulldogs dreigend aan. Een lid van het dienstpersoneel wees Alexander de deur waar hij moest aanbellen. Vervolgens introduceerde de conciërge hem bij zijn gastheer.

De volgende dag begon 'la Saint-Henri' met een plechtige muziekmis in de abdijkerk. Daarna volgde een rijk diner, waar wel drie- à vierhonderd personen aanzaten, van wie er ongeveer 250 leerling waren. De zaal was versierd met groen en op verschillende plaatsen waren fonteintjes aangelegd. Een ereplaats was gereserveerd voor C.L. baron van Wijckerslooth van Schalkwijk, bisschop van Curium i.p.i., die uit Aken, waar hij verbleef om te baden, was overgekomen. Tot de gasten behoorden verder twee oudkanunniken van Rolduc, kanunnik Orsbach van Aken, die ridder was in de pauselijke Orde van de Gulden Spoor, en de broers J.J.F.M.H. en F.A.J. Corneli van Rimburch, respectievelijk lid van de Tweede Kamer en lid van Provinciale Staten. De toosten werden allemaal uitgebracht op de groei en bloei van het instituut Rolduc. Tijdens het diner, dat enkele uren duurde, onderhielden diverse studenten het gezelschap met ensemble-muziek en met voordrachten in verschillende talen. 's Avonds volgde een aardig toneelstuk in drie aktes, 'La chasse de Henri IV'. Heerlijke muziek voor cello en piano, gespeeld door twee leerlingen, besloot de opmerkelijke viering. Op woensdag 16 juli keerde Alexander van Herzogenrath naar Roermond terug.³

Vier jaar later, bij het directeursfeest van 1849, mocht de bijna negentienjarige Michaël Smiets, leerling van de 'rhétorique', 's avonds in de aula een zelfgeschreven allegorie declameren. Hij beschreef daarin, hoe de leerlingen 'door het bestuur van Monsieur Peters gevormd (worden) om brandende lichten van deugd en wetenschap in Jezus-kerk te worden.' Zoals gebruikelijk, was 'la Saint-Henri' - dat jaar op zondag 15 juli - begonnen met een plechtige mis, in de vroege namiddag gevolgd door het diner. 'De eetzaal was ingerigt als een oude, gothische kerk, wonderfraai,' schreef Michaël aan zijn ouders in Maastricht; 'het tafelservies was van zilver en koninklijk opgedischt. Om 12 uren begon eene fontein met zes openingen te springen in het midden der zaal; en de directeur, van zijne kamer door de harmonie afgehaald, kwam kort daarna met de vreemdelingen naar den diné. Een klein jongetje bood hem het boukètje met eenige verzen aan. Daarna werden verzen, discoursen enz. voorgelezen, afgewisseld door het mysijk der harmonie.' Verder deelde Michaël Smiets nog mee: 'Het feest heeft drie dagen geduurd. S'avonds was mooye illuminatie. Daarenboven zijn er prijzen voor de liefhebbers uitgelooft geworden, voor de liefhebbers in het boogschieten, zaklopen enz., als bij Momus met vasten-avond.' Uit deze laatste informatie blijkt dat het directeursfeest, afgezien van de voorbereidingsdag (voor de versiering van gangen en eetzaal met kransen van eikenloof en de bevestiging van fraaie schilden-met-

opschrift) intussen met een dagje sport en volksspelen verlengd was en dat daarbij een rol was toebedeeld aan speelse carnavalogen. Hadden de filosofiestudenten ook toen al de regie van de ‘jour des jeux’ en van de geparodieerde ‘distribution des prix’ in handen? Niet zonder reden sprak Michaël Smiets over het directeursfeest als ‘de Rolducsche kermis’.⁴

Directeur Peters zou zes jaar later overlijden, nog geen 50 jaar oud. Zijn sterfbed is ontroerend beschreven door zijn anonieme biograaf. Aangrijpend was ook de manier waarop Bernard Pothast zijn dood verwerkte. De ochtend na Peters’ verscheiden trof provisor Godfried Raetsen collega Pothast pianospelend op diens kamer aan:

‘Ja maar, wat nu ... in een situatie als deze!’

‘Rustig maar, luister,’ zei Pothast, ‘dit wordt de “marche funèbre”.’

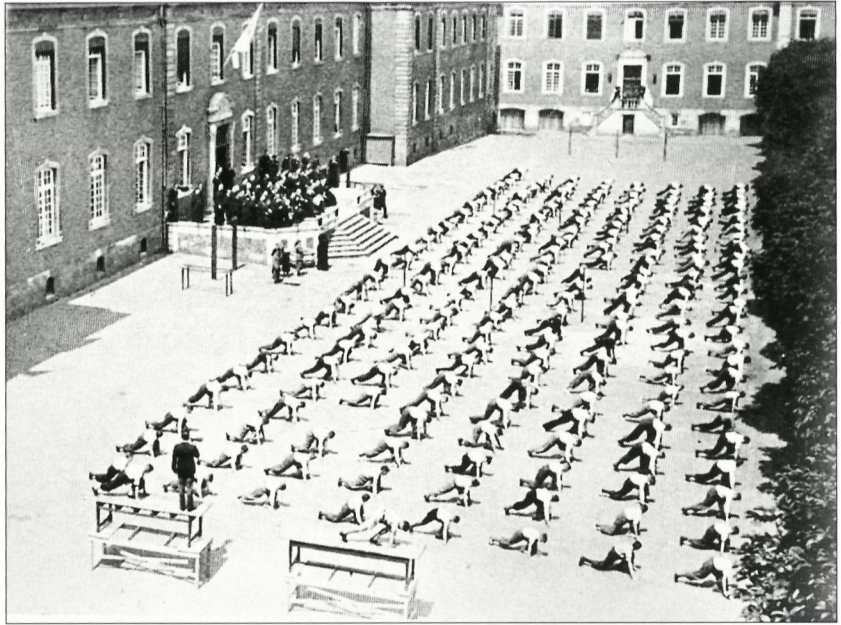
En hij speelde in mineur het ‘De profundis’ - het laatste lied dat Henri Peters onlangs nog, met Allerzielen gezongen had - en daarna in majeur het ‘Adieu Rolduc’, waarvan directeur Peters zelf de tekst geschreven had. En Raetsen weende.⁵

*Adieu, séjour de mon enfance
Adieu, Rolduc, aimable lieu!
Rolduc, où règnent l'innocence,
La paix et le bonheur, adieu!
Je pars pour consoler un père;
Adieu, riant séjour des bois!
Je suis au bout de ma carrière,
Salut, pour la dernière fois!*⁶

Een aubade in
1938.

Een gymnastiekdemonstratie bij een directeursfeest in 1939.

De vorm die het directeursfeest onder Peters gekregen had, zou het 125 jaar behouden. De eerste dag: de wierookrijke hoogmis in de oude abdijkerk, het feestdiner met velerlei toespraken, tegen de avond gevolgd door een toneelstuk of concert, dit alles opgeluisterd door de plechtstatige aanwezigheid van kerkelijke en wereldlijke gasten; de tweede dag, 'jour des jeux', 'het eigenlijke feest voor de jongens', met sport en spelen en het schertsvertoon van de prijsuitreiking door de filosofen, - een zekere M. W. (Martin Wismans?) beschreef in 1915 zo'n dag met overlopend enthousiasme.⁷ Dat waren de vaste programmaonderdelen. In later tijd bracht de eigen harmonie na de hoogmis aan de directeur ook vaak een aubade, vond er een défilé plaats of zorgden honderden uniform geklede pupillen op de cour voor een gymnastiekdemonstratie. Naast de volksspelen waren ook atletiek en teamsport jarenlang componenten van de 'jour des jeux' en vulde tegen de avond een regionaal muziekcorps of mannenkoor de lucht met feestelijke klanken.

Het directeursfeest kende overigens niet ieder jaar hetzelfde vertoon; zo nu en dan bleef de viering beperkt tot de 'intieme kring' van de bewoners van het huis en waren er geen bijzondere gasten. Tijdens het Vierde Rolduc (1946-1971, - de school was in 1946 tot een zuiver klein-seminarie gereduceerd) wisselden het directeursfeest - het heette toen presidentsfeest - en de sportdag om organisatorische redenen wel eens van plaats. Maar opzet, karakter en uitstraling van het gebeuren werden tot in de jaren zestig van de vorige eeuw behouden.

Die zomerkermis van Rolduc: 'De jongens hadden hun zondagse pakjes aan, oude vlaggen staken uit de torens, zeilend op den wind, vlottend in de lucht, die zelve bewoog als ééne groote vlagvlakte, wit en blauw,' - zo tekende Lodewijk van Deyssel de sfeer.⁸ Zelf oudleerling van het Bisschoppelijk College in Sittard en oudleraar van het R.K. Lyceum voor Meisjes in Maastricht, ken ik het fenomeen 'directeursfeest' uit eigen ervaring; - de viering van Rolduc had ook op andere middelbare scholen navolging gevonden. Maar de directeurs- of rectorsteesten van die 'open' scholen met een zeer gemengde bevolking - ook toen die nog niet aan coëducatie toe waren - konden niet wel vergeleken worden met de 'nationale feestdag' van die kleine republiek in de eeuwenoude abdijgebouwen, een familiefeest van een besloten gemeenschap die enkel internen kende en overwegend priesterleraren.

Op 10 juni 1968 maakte de kroniekschrijver van het Jaarboek Rolduc de volgende aantekening: 'Tijdens de eerste examendag houden wij ons jaarlijks schoolsportfeest, vroeger 'jour des jeux' geheten, toen er voor de interne leerlingen - sinds 1963 waren er ook externen, vanaf 1976 zelfs meisjesleerlingen, LS - nog een speciaal presidentsdiner, compleet met toespraken, gegeven werd, terwijl voorafgaandelijk de jeugdige bewoners van het huis in martiaanse gelederen voor de autoriteiten defileerden. Men vindt in onze anti-militaire tijd zo'n defilé maar niks meer en schaft het derhalve af. Niemand is er rouwig om. Maar dat het diner moest komen te vervallen, vindt iedere intern jammer.'⁹ Tempora mutantur.

In 1970 ging de laatste president van Rolduc met pensioen.

De abdijkerk van Rolduc in de negentiende eeuw. Gravure uit het album: Alexander Schaepkens, Rolduc et ses environs (1852).

- Noten
- 1 H.W.H. E(verts), 'Mgr. Henricus Hubertus Jacobus Peters', in: *Rolduc's Jaarboek* 8 (1928) 8-9. Mgr. H.H.J. Peters, *Poésies latines, précédées de sa biographie et de son oraison funèbre* (Maestricht 1856) 17, 19-24, 38-40. Op pag. 5-44: Anoniem, 'Mgr. Henri-Hubert-Jacques Peters. Sa vie et ses travaux'; op pag. 45-68: 'Oraison funèbre (...) prononcée à Rolduc le 27 novembre 1855 (...) par M. A. Jansen, alors Professeur de Rhétorique, aujourd'hui Directeur de Rolduc'; op pag. 69-102: Peters' 'Poésies latines' (voornamelijk gelegenheidspoëzie); op pag. 105-126: 'Liste des souscripteurs' (onder wie 'Baron Michiels van Kessenich, J.A.H., à Ruremonde', voor 2 exemplaren). Ferd. Sassen, 'Rolduc van 1843 tot 1943. Geschiedenis ener eeuw', in: *Rolduc 1843-1943* (Kerkrade 1948) 46-49, 56, 59.
  - 2 J. Spoelder, *Prijzboeken op de Latijnse school. Een studie naar het verschijnen prijsuitreiking en prijsboek op de Latijnse scholen in de Noordelijke Nederlanden, ca. 1585-1876* (Amsterdam Maarssen 2000) 252, 455-458, 463.
Rijksarchief in Limburg, Maastricht, *Archief Onderwijsinstellingen van het Derde Rolduc*, inventarisnummers 260 (aantallen leerlingen 1843-1898) en 1073 ('Annales de Rolduc' 1843-1898). Bernard Pothast (1824-1904), auteur van de Annales, verschaft ieder jaar opnieuw informatie over het programma van de prijsuitreiking. Aan het directeursfeest in de periode Peters schenkt hij in de Annales alleen aandacht in 1843, 1844, 1852 en 1855.
Een levensschets van Bernard Pothast schreef Lou Spronck in: *Sittardse cultuurdragers 1299-1999* (Sittard 1999) 126-147.
  - 3 Lou Spronck, 'Alexander Michiels van Kessenich 1800-1863', in: *Publications. Jaarboek van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap* 136-137 (2000-2001) 5-84.
Rijksarchief in Limburg, Maastricht, *Archief Michiels van Kessenich*, inventarisnummer 193: 'Voyage à Rolduc 1845' door Alexander Michiels van Kessenich (1800-1863). L.J. Rogier en N. de Rooy, *In vrijheid herboren. Katholiek Nederland 1853-1953* ('s-Gravenhage 1953). Op pag. 249-250 een karakteristiek van mgr. C.L. baron van Wijckerslooth van Schalkwijk (1786-1851). Zie ook: NNBW III, 1498-1500.
A.J.C. Rüter (ed.), *Rapporten van de gouverneurs in de provinciën. Tweede deel. Periodieke rapporten 1843* (Utrecht 1949). Op pag. 49-50 gegevens over de broers Corneli. Over J.J.F.M.H. Corneli, zie ook: NNBW IX, 163.
  - 4 Michaël Smiets: brief aan zijn ouders (Rolduc 18 juli 1849), zie: 'Uit oude brieven', in: *Rolduc's Jaarboek* 9 (1929) 74-75.
Over de 'bouquets', die in de periode 1857-1868 jaarlijks, later alleen bij uitzondering in druk verschenen, zie: J. Alberdingk Thijm s.j., 'Bouquets', in: *Rolduc's Jaarboek* 6 (1926) 86-89 en 7 (1927) 80-82. Nog over hetzelfde onderwerp: H.W.H. Everts, 'Voor zestig jaar', in: *Rolduc's Jaarboek* 7 (1927) 66.
Over Michaël Smiets (1830-1885) en de vruchten van zijn dichterlijk talent, zie: Peter Nissen, *De akkoorden van het gemoed. Het literaire leven in Roermond in de negentiende eeuw* (Roermond 1986) 44-46, 178-197.
Felix Rutten, die in de jaren 1901-1903 de cursus Filosofie volgde, herinnerde zich: 'Wanneer het huis het naamfeest viert van zijn bestuurder en gasten komen om vrolijk mee te doen, blijft voor de ouderen van ons weggelegd om met kransen van eikenloof, door ons gevlochten, zaal en gangen te sieren, de gasten ten teken dat zij welkom zijn.'

- Zie: Lou Spronck, 'Felix Rutten en Rolduc', in: *Jaarboek voor het Land van Zwentibold* 22 (2001) 109.
- 5 Lou Spronck, 'Bernard Pothast (1824-1904)', in: *Sittardse cultuurdragers*, 133.
- 6 De tekst van het 'Adieu Rolduc' op p. 23 van H.H.J. Peters, *Poésies latines etc.* wijkt hier en daar af van de tekst zoals hier afgedrukt volgens B.A. Pothast, *Choix de chansons françaises, allemandes et néerlandaises à l'usage des étudiants* (4e druk, Aken 1878); in plaats van 'règnent (r. 3), consoler (r. 5), séjour (r. 6), salut (r. 8)' staat er in de oudere versie 'règne, soulager, exil, adieu'.
- Adieu Rolduc', op de wijs van een oud Frans liedje, werd voor het eerst gezongen door Léonard Veltmans uit Stramproy bij de prijsuitreiking op 22 augustus 1844. Zie: *Annales de Rolduc 1843-1898*, p. 17.
- 7 M.W(ismans?), 'Directeursfeest', in: H. van Rode (ed.), *Rolduc. Schetsen en herinneringen, verzameld door H. van Rode, met portretten en afbeeldingen* (Amsterdam-Rotterdam 1916) 127-132. (H. van Rode is het pseudoniem van J. Henri Wismans.)
- 8 L. van Deyssel: *De Kleine Republiek. Met een nawoord door Harry G.M. Prick* (Den Haag 1975; reprint van de tekst naar de uitgave van 1889) 87.
- 9 *Jaarboek Rolduc* 47 (1967/1968 - 1968/1969) 35-36. Defilé en concert ontbraken al in 1967.